

Актуальним була і продовжує залишатися проблема своєчасного і якісного виконання слідчих доручень, як письмових документів правового характеру, які є основними інструментами здійснення міжнародного співробітництва по наданню правової допомоги у кримінальних провадженнях. Аналіз практики дозволяє виявити найбільш характерні порушення, зокрема, відповідно до положень Мінської конвенції кожен аркуш документа, у тому числі й протоколу слідчої (розшукової) дії, має бути завірений гербовою печаткою, подібним порушенням є неправильний переклад протоколів слідчих (розшукових) дій, складених при виконанні міжнародного слідчого доручення, мають місце й факти, коли не всі документи окремих доручень перекладаються на мову запитуваної Сторони, імена і прізвища підозрюваних, свідків вказуються з перекладами, але без оригінального їх написання, порушується процесуальна форма, передбачена КПК України, відсутність посилання на конкретний міжнародно-правовий документ, як підставу виконання міжнародного слідчого доручення тощо.

Повне незнання актів, що регламентують міжнародне співробітництво, порядку оформлення міжнародних слідчих доручень, значне навантаження слідчого, приводить до витрачання дорогоцінного часу, наданого законом (а він скоротився з 2 місяців до 1).

Процесуальний порядок, підстави і форми міжнародного співробітництва вимагають серйозного правового та організаційного забезпечення.

Для оптимізації співпраці у галузі міжнародного співробітництва таких суб'єктів криміналістичної діяльності, як слідчі і прокурори вважаємо за необхідне: проведення зустрічей, переговорів, конференцій та семінарів; реалізацію проектів і програм співпраці з метою удосконалення механізмів та процедур надання правової допомоги й обміну досвідом; встановлення та розвиток контактів з компетентними установами іноземних держав і міжнародними організаціями; удосконалення договірної бази співробітництва шляхом укладання міжвідомчих угод, які стосуються компетенції прокуратури, та участі у підготовці міжнародних договорів України у галузі правової допомоги у кримінальних провадженнях, а також чинного законодавства з цих питань; створення відділу чи відділення в складі ГСУ, яке буде безпосередньо займатися міжнародним співробітництвом та якісно виконувати свої обов'язки.

Загальні положення процесуального керівництва за досудовим розслідуванням

Столітній А.В., доцент кафедри процесуального керівництва та підтримання державного обвинувачення Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук

Процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням вбачається як ефективний спосіб забезпечення законності дій та рішень органів досудового розслідування та реалізації визначених Конституцією України відповідних наглядових повноважень.

Нагляд за додержанням законів у формі процесуального керівництва дозволяє прокурору за допомогою обов'язкових для виконання зазначеними органами вказівок, доручень, процесуальних дій та рішень безпосередньо спрямовувати хід кримінального провадження на його досудовій стадії, цілеспрямовано впливати на результат діяльності органів досудового розслідування та виконання ними завдань кримінального провадження, насамперед щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Зміщуючи акцент із суто наглядової діяльності прокурора на безпосереднє керівництво процесуальною діяльністю органу досудового розслідування щодо проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у кримінальному провадженні, новий КПК України 2012 року істотно посилює статус прокурора саме як сторони кримінального провадження з боку обвинувачення. Прокурор у такому випадку безпосередньо керує діями слідчого щодо проведення певних процесуальних або слідчих дій, бере активну участь у проведенні будь-якої процесуальної, слідчої дії або в передбачених законом випадках безпосередньо їх проводить.

Слід звернути увагу на те, що прокурор повинен у першу чергу не тільки зосереджувати увагу на законності прийнятих процесуальних рішень слідчим, але й у правильності обрання їм тактики як у розслідуванні злочину в цілому, так і проведенні окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема.

Поняття взаємодії прокурора зі слідчим, слідчим суддею на стадії досудового провадження охоплює усі важливі моменти спільної діяльності органів сторони обвинувачення та слідчого судді, спрямовані на швидке, всебічне та об'єктивне розкриття злочину.

Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва, повинен визначити обсяг доказової бази, яку необхідно добути під час досудового розслідування, і забезпечити дотримання законності при збиранні доказів.

Частиною 3 ст.223 КПК України передбачено, що слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом.

Процесуальним керівникам необхідно враховувати, що на відміну від положень Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, на даний час рішення про виділення матеріалів із кримінального провадження приймається виключно прокурором. Наприклад, при дачі показань підозрюваним про придбання наркотичного засобу для власного вживання у невідомої особи, підлягає обов'язковій перевірці достовірність таких даних безпосередньо слідчим або процесуальним керівником з метою внесення до ЄРДР відомостей про злочин, передбачений ст.307 КК

України. Дані до ЄРДР про новий злочин вносяться реєстратором на підставі рапорту.

Процесуальний керівник про необхідність внесення даних в ЄРДР за нововиявленим злочином доповідає керівнику прокуратури, та вправі самостійно вносити відомості до реєстру (з подальшим їх підтвердженням керівником прокуратури). Він також уповноважений надавати відповідні роз'яснення слідчому про проведення досудового розслідування.

Якщо у подальшому виникне необхідність здійснення досудового розслідування по цих кримінальних правопорушеннях в одному провадженні, на підставі ст.217 КПК України, рішення про їх об'єднання вправі приймати виключно прокурор.

Процесуальним керівникам у кримінальних провадженнях щодо незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів необхідно дотримуватися вимог про особливий режим доступу до проваджень даної категорії. Так, наказом Генерального прокурора України від 25.04.2013 №54 внесено зміни до п.4.7 Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань. Зокрема, визначено, що доступ до внесених у Реєстр відомостей щодо кримінальних правопорушень про збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів відкривається з моменту оголошення підозри особі або прийняття рішення про закриття без оголошення підозри особі. Винятком із цього правила є слідчий та прокурор, який здійснює процесуальне керівництво, керівник слідчого підрозділу та керівник прокуратури, які відповідно проводять досудове розслідування та здійснюють контроль і нагляд у цьому кримінальному провадженні.

При здійсненні своїх повноважень процесуальний керівник повинен особисто досліджувати надані йому матеріали провадження та докази отримані під час досудового розслідування. З метою недопущення фальсифікацій при провадженні слідчих дій, за наявності найменших сумнівів щодо об'єктивності їх проведення – особисто допитувати підозрюваних, понятих, свідків, інших учасників процесу.

Необхідно забезпечити вжиття всіх можливих процесуальних дій для отримання інформації щодо каналів надходження до підозрюваних наркотичних засобів і припинення цих каналів. З цією метою не можна задовольнятися отриманими протоколами допитів підозрюваних з формальними поясненнями про знайдення наркотиків чи разового придбання їх у невідомих осіб. Шляхом надання відповідних вказівок слідчому та контролю за їх виконанням необхідно отриманим вичерпну інформацію про коло знайомих підозрюваних, дослідити їх особистості та можливої причетності до незаконного обігу наркотичних засобів. З метою викриття осіб, які перш за все, системно займаються збутами наркотиків, їх поставками, втягнення осіб до вказаної злочинної діяльності потрібно широко застосовувати угоду про визнання винуватості.

Таким чином, з утворенням інституту процесуального керівництва, змінився інститут державного обвинувачення, реформувалась стадія досудового розслідування в якій відбувся «перерозподіл» повноважень суб'єктів процесуальної діяльності.